

Nagy Erika
Agrárjogi Tanszék
Témavezető: Réti Mária habil egyetemi docens

A vagyoni hozzájárulás főbb szabályai a finn szövetkezeti törvényben

Bevezetés

A szövetkezet régi európai társas vállalkozási forma. Más társas vállalkozásokkal egyenrangú szereplője a különböző országok gazdasági, társadalmi, szociális és kulturális életének. Ha áttekintjük a szövetkezeti jogra vonatkozó forrásmunkákat, látható, hogy az elemzések kiemelik az alapítók körét. A szövetkezet alapítói leginkább a közép- és kis tőkeerejű természetes személyekből kerülnek ki.¹

A szövetkezetek létrehozása a tagok számára különböző lehetőségeket biztosít, mert a tagok gazdasági előmenetele mellett – a működési céltól függően – egészségügyi, szociális, kulturális, foglalkozáspolitikai, szolgáltatási stb. előnyökkel is járnak. Szövetkezetekkel – éppen e tulajdonságuk miatt – a piac minden területén találkozhatunk. Ezek a különböző szövetkezeti típusok adják ennek a társas vállalkozási formának a változatosságát.²

I. A finn szövetkezeti törvény általános jellemvonásairól

A finn szövetkezeti mozgalom a 20. század elején bontakozott ki. A szövetkezetek azóta jelentős szerepet játszanak a finn gazdasági-szociális életben.³ Mára a mozgalom legalább olyan sikeres, mint pl. Dániában vagy

¹ Az általános elemzésekről bővebben: DOMÉ Györgyné- RÉTI Mária: Szövetkezeti Jog, ELTE ÁJK egyetemi tankönyv, Budapest, 1999

² Bővebben: KUNCZ Ódön: Küzdelem a gazdasági jogokért Budapest 1941

³ Pl. a finn fogyasztási szövetkezetekről bővebben RÉTI Mária: A magyar szövetkezeti szabályozás reformja, figyelemmel az európai jogalkotásra is; 10 éves a doktori képzés az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, a 2003. április 4-i konferencia anyaga, Szerk. Harmathy Attila, Budapest, 2003, ISSN 1417-2488,127-138. és Raija Itkonen: Fogyasztási szövetkezetek Finnországban, Szövetkezés – A Szövetkezeti Kutató Intézet Tudományos és Tájékoztató folyóirata, Budapest, 1999/2., XX. évfolyam. 18-25.

Hollandiában, csak talán kevésbé ismert. 2011-ben 4.490 szövetkezetet tartottak nyilván, 4 millió taggal.⁴ Ez az ország kb 5 milliós lakosságához viszonyítva nagyon magas arány, még akkor is, ha figyelembe kell venni, hogy különösen a mezőgazdaságban, egy személy több szövetkezetnek is tagja.

Az első finn szövetkezeti törvény a 10.07.1901. (Osuustoimintalaki) volt, mely 1901 szeptemberétől 1955. január 1-ig volt hatályban. A következő törvény a 28.5.1954/247. számú törvény (Osuuskuntalaki) volt, melyet 2001-ben váltott fel a ma is hatályos 28.12.2001/1488. számú törvény. (Osuuskuntalaki). A törvény számos módosításon ment keresztül az eltelt több mint 10 évben. A legújabb módosítások 2013. július 1-jétől lépnek hatályba.⁵

Hasonlóan a magyar szabályozáshoz, a hatályos törvény általános szövetkezeti törvény, mely valamennyi szövetkezetre alkalmazandó, kivéve a külön törvényben szabályozott szövetkezeteket, mint pl. a szövetkezeti hitelintézeteket (1504/2001. laki osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista – törvény a szövetkezeti bankokról és más szövetkezeti alapú hitelintézetekről).⁶ A törvény kerettörvényi jellegéből következik, hogy elsősorban diszpozitív szabályokat tartalmaz. Ez azt jelenti, hogy a szövetkezetek maguk határozzák meg részletes működési elveiket az alapszabályban. Így a sokféle célú, méretű, tőkés szövetkezet olyan alapszabályt alkothat, amely a sajátosságait figyelembe veszi. Az alapszabályi szintű szabályozás másik előnye, hogy a gazdasági és társadalmi kihívásokra közvetlenül, hatékonyabban és gyorsabban tudnak reagálni a szövetkezetek, mint törvényi szabályozás. Mindez növeli a szövetkezetek versenyképességét.

A hatályos finn szövetkezeti törvény több fejezetben, részletesen foglalkozik a vagyoni hozzájárulás intézményeivel. Álláspontom szerint a törvényi szabályozás több szempontból követendő példa lehet. Kezdve azzal, hogy a törvény egyik legfontosabb jellemzője, hogy változatos hozzájárulási formákat kínál a szövetkezőknek. További sajátossága a szabályozásnak, hogy a kötelezően jegyzendő részjegy kivételével sem más részjegy típusok, sem egyéb vagyoni kategóriák nem kötelező jogintézmények a szövetkezetekben: a tagság maga dönti el az

⁴ <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120185> és <http://www.slideshare.net/pellervo/cooperation-in-finland-2012-14261413>- 2013.05.30.

⁵ Osuuskuntalaki, Osuuskuntalaki Suomessa 110 vuotta 1901-2011, (A szövetkezeti törvény, A szövetkezeti törvény 110 éve Finnországban) Pellervo Seura ry, ISBN-978-952-5276-25-1, Painorauma Oy, Rauma 2011, Saatesanat (Előszó) és 6.; elektronikusan is elérhető: http://www.pellervo.fi/pdf/osuuskuntalaki_2011linkit.pdf

⁶ A törvény elérhető: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011504>

alapszabály megalkotásakor, hogy milyen fajtaakat vezet be az adott szervezetben és milyen jogokat rendel melléjük. Ezek a hozzájárulási formák ráadásul konvertálhatóak, így pl. a részjegyeknek több válfaját ismeri a törvény, melyek a tag vagy a szervezet döntéseinek megfelelően átalakíthatóak, pl. egyik típusú részjegy másik típusúvá. A vagyoni hozzájárulás színes intézményrendszere bármilyen típusú szervezet számára lehetőséget ad a minél sikeresebb működésre. A szervezeti tagság vagyoni-jövedelmi helyzetétől, a szervezet profiljától stb. függően választhatóak azok a fajta részjegyek és más hozzájárulási formák, melyek a legmegfelelőbbek a tagoknak és a szervezetnek is. A változatos vagyoni jogi kategóriák a tagok ösztönzését is szolgálják a szervezet finanszírozására, a számukra legelőnyösebb befektetést kínálva. A részletes szabályozás másik oka a stabil gazdálkodás, a forgalombiztonság, a hitelezői védelem biztosítása, ami elengedhetetlen a piac más szereplőivel való versenyben.

Összességében elmondható, hogy ez a szabályozási szemlélet, mely az alapszabályi szintű részletszabályok megalkotásánál nagyfokú autonómiát biztosít a szervezeti társulásoknak, és ez különösen igaz a vagyoni viszonyok kialakítására, megteremti a jogalkotó célok elérésének a lehetőségét.

II. A hatályos finn szervezeti törvény egyes konkrét szabályairól

1. A szervezet fogalmáról, az alapításról

A hatályos törvény 1. fejezet 2.§ (1)-(2) bekezdése határozza meg a szervezet általános fogalmát, mely szerint: *„A szervezet olyan közösség, ahol a tagok száma és a szervezeti tőke előre nem meghatározott. A szervezet célja, hogy a tagok gazdaságának vagy keresetének előmozdítása érdekében gazdasági tevékenységet folytasson úgy, hogy a tagok vagy a szervezet által nyújtott, vagy azokat a szolgáltatásokat veszik igénybe, amit a szervezet leányvállalata révén vagy más módon nyújt. A szervezet alapszabálya azonban úgy is rendelkezhet, hogy a szervezet célja elsősorban valamilyen eszmei, ideológiai célnak a közös megvalósítása”.*⁷

⁷ 1488/2001. Osuuskuntalaki (Szervezeti törvény) 1. fejezet 2.§. (1)-(2) bekezdés tartalmazza a definíciót: ”Osuuskunta on yhteisö, jonka jäsenmäärää eikä osuuspääomaa ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoituksena on jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita taikka palveluita, jotka osuuskunta järjestää

Az alapítási szabályok közül ki kell emelni, hogy a finn szövetkezeti szabályozás szerint természetes és jogi személyek alapíthatnak szövetkezetet, a törvényi rendelkezés korlátai között. Az egyik lényeges jogszabályi korlátozás az alapítás körében az alapítók számának meghatározása: szövetkezetet legalább három természetes vagy jogi személy alapíthat. Az alapítóknak egyben tagoknak is kell lenniük. A törvény szövegének értelmezéséből az derül ki: nem feltétel, hogy természetes személy legyen az alapítók között.⁸ Nagyon fontos törvényi változás lép hatályba 2013. július 1-jétől. Ettől az időponttól kezdve ugyanis egy személy is alapíthat szövetkezetet.

A finn szövetkezeti törvény fő jellemvonásainak egyike, ami a szövetkezet fogalom meghatározásából is kitűnik, hogy a törvény a klasszikus szövetkezeti alapelvekre épül.⁹ A nyitott tagság és a változó tőke elve konkrétan megjelenik a szövetkezet definíciójában. Központi eleme a tagok gazdasági előmozdítása, mint célkitűzés, mely a szövetkezetben való aktív közreműködéssel valósul meg.¹⁰ Ezért a tagok gazdasági előmenetele egyúttal a szövetkezet előmenetelét is jelenti. Ez a tag gazdasági részvételének elvét takarja. Ez az elv magában foglalja a tag vagyoni hozzájárulását, melyért cserébe a szövetkezet szolgáltatásait igénybe veheti.

tytäryhteisönsä avulla tai muulla tavalla. Osuuskunnan säännöissä voidaan kuitenkin määrätä, että osuuskunnan tarkoitus on pääasiassa aatteellisen tarkoituksen yhteinen toteuttaminen.”

⁸ Osuuskuntalaki (Szövetkezeti törvény): „Osuuskunnan voi perustaa vähintään kolme luonnollista henkilöä taikka yhteisöä, säätiötä tai muuta oikeushenkilöä. Perustajan on tultava osuuskunnan jäseneksi.”(2. fejezet 1.§.) – szövetkezetet legkevesebb három természetes személy vagy egyesület, alapítvány vagy más jogi személy alapíthat. Az alapítóknak tagoknak is kell lenniük. - „Osuuskunnassa on oltava vähintään kolme jäsentä.” (3.fejezet 1.§.) – A szövetkezetnek legalább három tagja van.

⁹ Klasszikus szövetkezeti elvek alatt mindenekelőtt az angliai Rochdale-ben, 1844-től működő első olyan társulás jellemzőit értjük, melyek a ma Európában működő valamennyi szövetkezet közös működési elveit meghatározzák. Ezek az elvek: 1. a nyitott tagság; 2. a demokratikus igazgatás; 3. a visszatérítés a vásárlás arányában; 4. a korlátozott tőkekamat; 5. a készpénzre eladás; 6. a szövetkezeti továbbképzés előmozdítása 7. a politikai és vallási semlegesség elve. A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége ((International Co-operative Alliance-ICA) 1934-ben fogalmazta meg ezeket az elveket, melyek korszerűbb meghatározása 1995-ben történt, Manchesterben, szintén az SZNSZ által. Az un. manchesteri elvek:1. önkéntesség és nyitott tagság, 2. demokratikus tagi ellenőrzés, 3. a tagok gazdasági részvétele, 4. autonómia és függetlenség, 5. oktatás, képzés és tájékoztatás., 6. a szövetkezetek közösségi együttműködése, 7. közösségi felelősség elve. Az elvekről bővebben pl. DOMÉ Györgyné - RÉTI Mária: Szövetkezeti Jog, ELTE ÁJK egyetemi jegyzet, Budapest, 1999 31-49.; RÉTI Mária: Szövetkezeti Jog ELTE Eötvös Kiadó, Egyetemi Jegyzet, Budapest 2010, 83-99.; BAK Klára: A nemzetközi szövetkezeti alapelvek és a szövetkezet fogalmának összefüggései a szabályozásban, Szövetkezés, - a Szövetkezeti Kutató Intézet Tudományos és Tájékoztató Folyóirata, Budapest, 2012. évi 1-2. szám 34-61.

¹⁰ A szövetkezet fogalmi meghatározásából kitűnik, hogy nemcsak a gazdasági előmenetel, hanem eszmei cél is lehet, ami nem idegen más szövetkezeti törvényben sem. Így pl. a hatályos német szövetkezeti törvény szerint szövetkezet szociális és kulturális célkitűzésekkel is alapítható. (RÉTI Mária: Az európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről, Szövetkezés 2012/1-2. szám 23.; BAK Klára: A nemzetközi szövetkezeti alapelvek és a szövetkezet fogalmának összefüggései a szabályozásban, Szövetkezés, a Szövetkezeti Kutató Intézet Tudományos és Tájékoztató Folyóirata, Budapest, 2012. évi 1-2. szám 34-61.: 55. lábjegyzet a német szövetkezeti törvény szövetkezet fogalmáról, The principles of cooperatives Pamda Network International, India 2003, elérhető http://www.uwcc.wisc.edu/info/intl/daman_prin.pdf; <http://www.gdrc.org/icm/coop-principles.html>- 2013.05.30.)

2. A részjegy (osuus)

2.1. A részjegy jegyzése és kifizetése

Más európai szabályozáshoz hasonlóan Finnországban is a tagok vagyoni hozzájárulásának alapvető intézménye a részjegy. A tagsági jogviszony létesítésének feltétele legalább egy részjegy jegyzése. A szövetkezeti törvény többféle részjegyet és egyéb vagyoni hozzájárulási formát különböztet meg. Ilyenek:

1. (általános, kötelező) részjegy (osuus)
2. önkéntes részjegy (vapaaehtoinen osuus)
3. kiegészítő részjegy (lisäosuus)
4. befektetési részjegy (sijoitusosuus)
5. elővásárlási jog (optio-oikeus)
6. átváltoztatható kötvény (vaihtovelkakirjalaina)
7. tőke kölcsön (pääomalaina)
8. rendkívüli befizetés (ylimääräinen maksu)
9. pótbefizetés (lisämaksuvelvollisuus)

A részjegyek összessége képezi a szövetkezet részjegy tőkéjét. A részjegyek névértéke egyenlő. A részjegyek egyenlő jogokat biztosítanak, de ettől a törvény és az alapszabály is eltérhet. A tag számára legalább egy részjegy jegyzése kötelező, de az alapszabály előírhatja a tagok számára több részjegy jegyzését is. Valamennyi részjegyet az alapszabályban meghatározott módon, egy vagy több részletben, szintén az alapszabályban meghatározott idő alatt kell befizetni.

A vagyoni hozzájárulás módja lehet pénzbeli és nem pénzbeli szolgáltatás. Nem pénzbeli szolgáltatás bármilyen, a szövetkezet számára gazdasági értékkel bíró vagyoni jog lehet (*apporttiomaisuus* – *apportvagyon*). A tag természetbeni hozzájárulásként nem vállalhat munkát, illetve azt, hogy a szövetkezet szolgáltatását igénybe veszi. Olyan szolgáltatás igénybevétele sem minősül vagyoni hozzájárulásnak, amit nem közvetlenül a szövetkezet szolgáltat, hanem pl. leányvállalata révén vagy más módon nyújt.

Pénzbeli szolgáltatás alatt azt értjük, hogy – a magyar szövetkezeti jogi szabályozáshoz hasonlóan¹¹ – a tag a részjegyet általában készpénzért szerzi meg. Ez nem csak azt jelenti, hogy a tag a saját, a szövetkezeti működésével összefüggésben nem álló vagyonából fedezheti a részjegy

¹¹ A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 49.§.

ellenértékét. A finn szövetkezeti törvény ugyanis lehetőséget teremt arra, hogy a tagok a szövetkezettel fennálló jogviszonyuk alapján megszerzett vagyoni illetőségükkel álljanak helyt a részjegy fizetési kötelezettségükért.

A tag a tagsági jogviszonya alapján elsősorban a keletkezett nyereségből jogosult részesedésre. A finn szövetkezeti törvény szerint a részjegy ellenértékét a tag az őt megillető nyereségből is kiegyenlítheti, illetve – alapszabály eltérő rendelkezése hiányában – a szövetkezet által, a nyereségből képzett, ingyenesen adott részjeggyel (rahastokorotus) is fizethet. Az alapszabály kötelezővé teheti, hogy a névértéket vagy annak egy részét elsődlegesen a nyereségből kell a tagnak kifizetnie. Erre az alapszabály bizonyos időintervallumot szab. Ilyenkor az alapszabály még azt is előírhatja, hogy a tag a részjegye kifizetéséért csak akkor felelős, ha a szövetkezet elveszíti a részjegy tőkét, illetve csőd- vagy felszámolási eljárás alá kerül.

Ezen kívül a tag jogosult a szövetkezettel szemben fennálló követelését beszámítani a fizetés kötelezettségébe, ha azt a közgyűlés vagy az igazgatóság határozattal elfogadja. Ehhez az igazgatóságnak a hozzájárulása akkor is szükséges, ha erről a közgyűlés dönt. Az igazgatóság nem adhatja a beleegyezését olyan beszámításhoz, ami vagy a szövetkezet, vagy a szövetkezet hitelezői számára hátrányos. A fentiekből is kitűnik, hogy a finn szövetkezeti jogalkotás az igazgatóságnak széles hatáskört biztosít a vagyoni kérdések rendezésének körében.

Véleményem szerint ez a megoldás, hogy a tagok a szövetkezettel fennálló jogviszonyuk alapján megszerzett vagyoni illetőségükből finanszírozzák a részjegyet, több szempontból példaértékű nemcsak más országok szövetkezetei, hanem más gazdasági társulások számára is. Olyan tagok számára is nyitva áll a szövetkezet, akiknek a jövedelmi-vagyoni viszonyai nem tennék lehetővé részjegy jegyzését; a szövetkezet alapítása kevesebb saját vagyonelevonással, költséggel jár az alapítók számára; nemcsak a gazdasági szektorban, hanem a jóléti, szociális szektorban is lehetőséget ad szövetkezet alapítására, olyanok számára, akik foglalkoztatást, megélhetést várnak. Sarkallja a tagokat a szövetkezet szolgáltatásainak minél többszöri igénybevételére, hogy a részjegy ebből fedezhető legyen, és így végső soron előmozdítja a gazdálkodó szervezet sikeres tevékenységét.

2.2. A részjegy forgalomképessége

Finnországban a részjegy főszabályként forgalomképes. Míg a hazai szövetkezeti törvény nem engedi élők között a részjegy átruházását¹², addig a finn szövetkezeti törvény erre lehetőséget teremt. A törvény 3. fejezet 7.§ (1)-(2) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a tagságot nem lehet átengedni másnak, de a tag a részjegyet másra ruházhatja át. A törvény értelmében a tag – ha az alapszabály nem tiltja – a részjegyet harmadik személyre ruházhatja át. (9. fejezet 10.§. (1) bekezdés)

A részjegy átruházásának esetleges korlátait az alapszabályban fekteti le a szövetkezet. Ilyen korlát lehet az, hogy pl. a szövetkezet tagjai számára elővásárlási jogot biztosít az alapszabály. Ugyanígy a szövetkezet előre meghatározhatja azokat a feltételeket – a nyitott tagság elvének figyelembe vételével –, amelyek fennállása esetén fogadja csak el a tagsági kérelmet. (A nyitott tagság elve magában foglalja, hogy a szövetkezet – megkülönböztetés nélkül – nyitva áll a belépni szándékozók előtt, azonban bizonyos követelmények előírása nem ellentétes ezzel az elvvel.) Ezáltal a részjegy átszállása esetén benyújtott tagfelvételi kérelem nem jár automatikusan a tagsági viszony létesítésével.

Az átruházással harmadik személyhez kerülő részjegy megszerzésekor a részjegyet megszerző félnek az átruházástól számított 6 hónapon belül tagfelvételi kérelmet kell benyújtania a szövetkezetnek. Ha a szövetkezet a tagfelvételi kérelmet elfogadja, a szerzőre átszállnak az átruházót megillető jogok és kötelezettségek. Ha a szövetkezet elutasítja a kérelmet vagy a szerző fél elmulasztja a hat hónapos határidőt, a szerző fél jogilag akkor is az átruházó helyébe lép. Vagyis a szerző felet úgy kell tekinteni, mintha az átruházó kilépne a szövetkezetből. Azaz a kilépéskor az átruházót megillető jogok átszállnak a szerző félre, ezért ő a már befizetett részjegy visszatérítésére jogosult. Ezen felül a nyereségből és az egyéb vagyontömegeből követelheti azt, ami az átruházót illetné meg a tagsági viszonya megszűnése esetén. Ugyanezt a szabályt kell alkalmazni, ha a részjegy öröklés címén kerül harmadik személy tulajdonába vagy egy tag szerzi meg egy másik tag részjegyet.

A részjegyen alapuló jogokat a részjegy nyilvántartásba vett tulajdonosa gyakorolhatja. Ha egy részjegynek pl. öröklés folytán több tulajdonosa lesz, akkor jogaikat közös képviselő útján gyakorolhatják.

¹² A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény 51.§ (1) és (2) bekezdése értelmében a részjegy másra nem ruházható át. Ez alól kivétel a szövetkezeti tag vagy a tag örököse (jogutódja), ha kéri taggá való felvételét.

A teljes mértékben kifizetett részjegyről okiratot kell kiállítani. Ez ideiglenes és végleges okirat is lehet. A névre szóló részjegyen fel kell tüntetni a tulajdonos nevét, a szövetkezet nevét, a cégnyilvántartási számát és a kiállítás alapjául szolgáló részjegyek számát. Az okiratnak tartalmaznia kell, ha az engedményezésnek vagy egyéb átruházásnak korlátja van, vagyis a részjegy korlátozottan forgalomképes. Fel kell tüntetni az elővásárlási jog kikötését, ha a tagoknak ezt a jogot az alapszabály biztosítja, valamint a részjegyhez kapcsolódó rendkívüli befizetési kötelezettség és a pótbefizetési kötelezettség szabályait.

A részjegyről kiállított okirathoz ún. vouchert, azaz elismervényt lehet csatolni. Ez tartalmazza a részjegy alapján felosztott nyereség mértékét. Ilyen csatolható a részjegyről szóló igazoláshoz akkor is, ha pl. új részjegyet bocsátanak a tag részére vagy ilyet szerez. A voucher egyik sajátossága, hogy külön, a részjegy okirat nélkül is megszerezhető. Sőt, akár az ideiglenes, akár a végleges okirat engedményezhető, zálogba adható, tehát forgalomképes. Míg a részjegyről szóló okirat magára a részjegyre vonatkozó adatokat, annak átruházási szabályait, a részjegyhez kapcsolódó speciális jogokat, kötelezettségeket tartalmazza, addig a voucher a részjegyből fakadó újabb jogosítványokat testesíti meg. A gyakorlat szempontjából az előnye szerintem abban áll, hogy a tulajdonosa kizárólag a voucher átruházásával, zálogba adásával is vagyoni előnyhöz juthat, anélkül, hogy a részjegyét kellene eladnia.

2.3. A részjegy névértékének felemelése

A részjegy névértéke három módon emelhető fel:

1. ellenérték fejében (*maksullinen korotus* – fizetéses emelés)
2. ellenérték nélkül, ingyenesen (*rahastokorotus*) alap terhére történő emelés) vagy
3. részleges fizetés fejében (*sekakorotus* – vegyes emelés)

A 2. és a 3. pontban írt emelés nemcsak úgy valósulhat meg, hogy a tag részjegyének a névértékét megemelik, hanem úgy is, hogy a szövetkezet új részjegyet, kiegészítő vagy befektetési részjegyet bocsát ki. Közös szabály, hogy mindháromfajta emelésről a közgyűlés jogosult dönteni. A részjegy fizetéséről szóló szabályokat a részjegy névértékének megemelése esetén is megfelelően alkalmazni kell.

2.3.1. Az *ellenérték fejében történő részjegy emelés* akként zajlik, hogy az alapszabályban a részjegyre vonatkozó szabályokat a szövetkezet módosítja, és kötelezik a tagokat a megemelt összeg befizetésére. A névérték megemelése esetén a fizetés nem pénzbeli szolgáltatással is teljesíthető. Az ilyen módon történő tőkeemelés előnye álláspontom szerint az, hogy ha nem képződik nyereség vagy nem elegendő, de a szövetkezetnek szüksége van nagyobb tőkére, akkor ez a tagok hozzájárulása révén megvalósítható.

2.3.2. *Ingyenes részjegy emelés* csak az emelésről szóló határozathozatal időpontjában tagsági jogviszonnal rendelkező szövetkezeti tagokat illeti meg, kivéve, ha a törvény vagy a szövetkezet határozata másként nem rendelkezik. Az emelés a felosztható nyereség terhére történik, a tagokat a nyereségből való részesedés arányában illeti meg. Az igazgatóság javasolja azt az összeget, mely az emelés fedezetére a nyereségből a részjegy tőkébe csoportosítható át. A részjegy emelésről a közgyűlés dönt, de az igazgatóság által javasolt, illetve jóváhagyott mértékű emelést a határozat nem lépheti túl.

Az ingyenes részjegy emelés megvalósulhat úgy is, hogy a közgyűlés elhatározza, új befektetési részjegyeket bocsát ki azoknak a tagoknak, illetve nem tag részjegy tulajdonosoknak, akik vagy olyan kiegészítő, vagy olyan befektetési részjegyet birtokolnak, mely alapján jogosultak ingyenes részjegyre. Ezt a szövetkezet a tiszta haszonból, a premium vagy a tartalék alapból, illetve az un. újra értékelt alapból képezi és csoportosítja át a befektetési részjegy tőkébe.

Az alapszabály előírhatja, hogy az ingyenes emelés értékét nem lehet figyelembe venni a taggal vagy a tag jogutódjával történő elszámoláskor, ezt az összeget a szövetkezet a tagnak nem téríti vissza. Ez vonatkozik a kifizetett részjegyek visszatérítésére és a kifizetett részjegyek alapján felosztott nyereségből való részesedésre is.

Ha a részjegy alapján új részjegyet bocsátott ki a szövetkezet, és ezt az ingyenesen juttatott részjegyet a jogosult – az erről szóló határozat hozatalától számított 10 éven belül – nem kéri, az elvész. Az ingyenes részjegy ellenértékét ilyenkor a tartalékalapba kell beszámítani.

Ha meggondoljuk, az ingyenes részjegy intézménye előnyösebb megoldás, mint pl. a nyereség osztalékban való kifizetése. Az ingyenes részjegy bonus, ami után a tagot hosszú távon illetik meg jogok, beleértve a későbbi nyereségből való részesedést is. Tehát a gazdasági előnye – ha a szövetkezet jól gazdálkodik – összességében nem kevesebb a tulajdonosa számára, mint amennyi a tényleges osztalék lenne, sőt nagyobb is lehet. Ugyanakkor a szövetkezet számára tőke növekedést

eredményez és a gazdálkodás eredményességének előmozdítására ösztönöz.

2.3.3. Az *un. vegyes fajtájú részjegy emelés* azt jelenti, hogy a névértéket úgy emeli fel a szövetkezet, hogy annak egy részét kell csak kifizetni. Ehhez az alapszabály módosítása szükséges: meg kell jelölni a részjegy új névértékét, valamint az emelt összegből azt a részt, ami után kell, és ami után nem kell fizetni.

A vegyes fajtájú részjegy emelést a szövetkezet realizálhatja oly módon is, hogy új befektetési jegyeket bocsát ki a tagoknak, melynek csak egy részét kell kifizetni, a fennmaradó részt pedig ellenérték nélkül kapja.

A vegyes fajtájú részjegy – természetéből adódóan - magában ötvözi az ingyenes és az ellenérték fejében történő részjegy kibocsátás előnyeit.

2.4. A részjegy visszatérítése

A tagsági jogviszony megszűnésekor alapvetően felmerülő kérdés, hogy a tag jogosult-e a szövetkezettől bármilyen visszatérítésre, és ha igen, akkor mikor, miként, milyen mértékben.

A részjegy visszatérítésével kapcsolatban az általános törvényi rendelkezés az, hogy a tagsági viszony megszűnésével a tag jogosult a befizetett részjegyeinek visszatérítésére. A visszatérítés mértékét két tényező határozza meg: az egyik a részjegyre kifizetett összeg, a másik a szövetkezet tőkéjéből a visszatérítésre használható rész. A visszatérítés összege a kifizetett részjegy névértéke alapján, a visszatérítésre használható tőkéből a tagot megillető hányaddal egyezik meg, azonban nem haladhatja meg a tag által a részjegyre befizetett összeget. Ehhez lehet még számítani, ha az alapszabály lehetővé teszi, az ellenérték nélkül történő részjegy emelés alapján a tagot megillető összeget.

A *visszatérítés összegének* a kiszámításánál annak a gazdasági évnek az éves mérlegkimutatásait kell alapul venni, amikor a tagsági viszony megszűnik. A teljes befizetett összeget csak akkor lehet visszatéríteni, ha a mérleg felosztható nyereséget mutat. Ha nincs ilyen nyereség, akkor a részjegy tőkéhez kell számítani az egyéb nyereséget, az önkéntes tartalékot és azokat a költségeket, melyet a belépéskor a tagok fizetnek a szövetkezetnek a részjegy kibocsátási eljárás költségeként. A részjegy tőkéből ugyanakkor le kell vonni a veszteséget és más fel nem osztható vagyoni eszközöket.

A *visszatérítés határideje* annak a gazdasági évnek a végétől számított egy év, amikor a tagsági jogviszony megszűnik. Ha a tagsági viszony a tag halála miatt szűnik meg, a visszatérítés határidejének kezdő időpontja, amikor a szövetkezet tudomást szerez a tag haláláról. Ettől az időponttól számítva a legközelebbi gazdasági év végéhez viszonyított egy éven belül kell az örökösrel elszámolni.

A visszatérítés törvényben meghatározott határidejétől az alapszabály eltérhet. Így lehet *halasztott, gyorsított, illetve maradvány kifizetés* is. A szabályozásnak egyensúlyban kell lennie, hogy mind a szövetkezet, mind a tagok érdekei érvényesüljenek.

A *halasztott kifizetés* azt jelenti, hogy az alapszabály lehetővé teszi a törvényben szabott határidőn túl történő elszámolást. Az alapszabályban rendelkezni kell arról a végső időpontról, amíg a tagnak a visszatérítéshez hozzá kell jutnia. Le kell fektetni azokat a jogokat is, melyek a volt tagot tagsági jogviszonya megszűnése és a visszatérítés között megilleti. Az alapszabály ilyenkor megengedheti, hogy ne a tagsági viszony megszűnésének évére vonatkozó, hanem későbbi éves mérleg alapján kerüljön meghatározásra és kifizetésre a részjegy ellenértéke.

A *gyorsított visszafizetés* azt jelenti, hogy a tagsági viszony megszűnésével egyidejűleg a taggal elszámol a szövetkezet, azonnal megtörténik a kifizetés vagy a főszabályban írtnál rövidebb határidő alatt. Ez csak a felosztható nyereség korlátai között történhet. Az alapszabálynak rögzíteni kell a részletes eljárási szabályokat és azt a maximális összeget, amely ilyen eljárásban visszatéríthető. Ez a maximális összeg nem haladhatja meg az éves mérlegben kimutatott részjegy tőke 10%-át.

Létezik még az un. *maradvány visszatérítés*. Ennek lényege, hogy a szövetkezet nem tudja egyszerre visszatéríteni a tagnak az egész összeget. Ilyenkor a tagnak a teljes visszatérítésre megmarad a joga. Ebben az esetben meg kell határozni, hogy melyik éves mérleget vagy számadási kimutatást kell a maradványösszeg kiszámításánál figyelembe venni. Az alapszabálynak rögzítenie kell a volt tagot a tagsági jogviszony megszűnése és a teljes összegű visszatérítés közötti időben megillető jogokat is.

2.5. A részjegy névértékének, valamint a részjegy számának csökkentése

A részjegy tőke a nyitott tagság elvéből adódóan változó. A tagok belépéskor új részjegyet jegyeznek, kilépéskor pedig a szövetkezet a jegyzett részjegyet visszatéríti. Ezáltal a részjegy tőke folyamatosan nő és csökken. A részjegy tőke azonban a szövetkezet belső döntésétől függően is csökkenthető, akár a részjegy névértékének, akár a részjegyek számának a csökkentésével. A részjegy tőke csökkentés lényege, hogy a szövetkezet saját erőforrásból támogatja a tagjai gazdaságát, illetve oldja meg a vállalat pénzügyi nehézségeit. A tagok jövedelmi-vagyoni viszonyai előmozdításának eszközeként a részjegy tőke csökkentésével a tagok visszatérítést kapnak, vagy a még be nem fizetett részjegyet nem kell befizetniük. A szövetkezet gazdasági stabilitása, adott esetben a fizetéseképtelenség elkerülése pedig ezen a módon úgy biztosítható, hogy pl. a részjegy tőkéből a tartalékalapba a nyereséghez, vagy a tartalékalaphoz kapcsolódó alapba csoportosítanak pénzüsszegeket, illetve a szövetkezet veszteségét fedezik, ha az más módon, pl a nyereségből nem lehetséges.

A jogintézmény azonban veszélyt is rejt magában. A tőkecsökkentés mindig bizalmatlanságot szül a külső gazdasági szereplők körében. A törvény erre is figyelemmel fektette le a részjegyek csökkentésének legfontosabb szabályait. Így – a veszteség fedezésének kivételével – az alapszabály módosítása szükséges a részjegy névértékének a csökkentéséhez. További előírás, hogy kizárólag a közgyűlés határozhat a csökkentésről. A döntésnek tartalmaznia kell a csökkentés mértékét és ennek megfelelően a tagnak történő visszatérítés mikéntjét, határidejét, illetve azt a rendelkezést, hogy az nem kifizetésre kerül, hanem a veszteségre fordítják. Ha a veszteség fedezése céljából csökkentik a részjegyeket, főszabályként mindegyik részjegyből egyenlő mértékben kell a veszteséget fedezni úgy, hogy a teljes veszteségre elegendő legyen. Ezt a szabályt kell alkalmazni, ha alapba csoportosítják át a felszabadult vagyont. A veszteség fedezése céljából elrendelt részjegy csökkentést kivéve, az igazgatóság jóváhagyása szükséges a közgyűlési határozat érvényességéhez.

Ha a részjegy névértékét csökkenti a szövetkezet, – a hitelező védelem miatt – az alapszabály módosításától számított egy hónapon belül a nyilvántartásba be kell jelenteni, ellenkező esetben a döntés elévül. A veszteségek fedezése miatt hozott határozat, mely nem jár a nyilvántartásba bejelentési kötelezettséggel és az igazgatóság hozzájárulása sem szükséges, a meghozatalakor azonnal hatályba lép.

3. Az önkéntes részjegy (*vapaahtoinen osuus*)

Az alapszabály lehetővé teheti, hogy a szövetkezet un. önkéntes részjegyeket bocsásson ki a tagok számára. Önkéntes jellege miatt nagyon előnyös a tagok számára, akik szabadon dönthetik el, hogy további anyagi befektetést eszközölnek a szövetkezetbe vagy sem. A szövetkezet gazdálkodását nemcsak azáltal segíti, hogy a tagi finanszírozás a legkedvezőbb, hanem mintegy bizalmi indexül, gazdasági mutatóként szolgál. A jegyzés mértéke összefügg a tagok szövetkezetbe vetett bizalmával. Mivel a jegyzés a teljes önkéntességen alapul, a közgyűlés mellett az igazgatóság is hasonló jogkörrel rendelkezik a konkrét megvalósítás terén.

Ennek legegyszerűbb esete, ha a közgyűlés vagy – a közgyűlés felhatalmazása alapján – az igazgatóság úgy rendelkezik, hogy önkéntes részjegyeket ad a tagoknak. A szövetkezet az alapszabályban azonban kötelezettséget is vállalhat arra, hogy a tagok részére önkéntes részjegyeket juttat. A két szabályozás között az a nyilvánvaló különbség, hogy míg előbbinél a szövetkezet megteremti a jogi kereteit önkéntes részjegy esetleges kibocsátásának, addig utóbbinál az alapszabály a szövetkezet kötelelességeként írja elő az önkéntes részjegy képzését. Önkéntes részjegy képzése lehetséges oly módon is, hogy a szövetkezet úgy határoz, módosítja a tagok kötelezettségét és így a tagok számára kevesebb részjegy jegyzése kötelező. Ebben az esetben a már jegyzett, a módosított alapszabálynak megfelelő részjegyek számán felüli részjegyeket a szövetkezet átalakítja önkéntes részjegyekké.

Ha a szövetkezet határozata alapján önkéntes részjegyek kibocsátása történik, akkor a közgyűlési vagy igazgatósági határozatban rendelkezni kell a kibocsátandó részjegyek számáról és a névérték befizetésének idejéről és módjáról. Ha az önkéntes részjegy átalakulással keletkezik, akkor azért a tagnak természetesen nem kell ellenértéket fizetnie.

Az önkéntes részjegyeket a tag és a szövetkezet is csökkentheti. Az eljárásra az általános részjegy csökkentésre vonatkozó szabályok az irányadók. A tagnak írásban kell a szövetkezetnek bejelentenie, hogy az önkéntes részjegyet csökkenteni kívánja. Ez a tagsági jog annyiban korlátozható, hogy az alapszabály meghatározhatja, az önkéntes részjegy kibocsátásától számított mennyi ideig nem gyakorolhatja a tagság ezt a jogot.

Amennyiben a szövetkezet alapszabálya megengedi, a szövetkezet elrendelheti az önkéntes részjegyek számának a csökkentését.

(*lunastusehtoinen osuus* – megváltott részjegyek) Ha az önkéntes részjegyek számának csökkentése szövetkezeti döntésen alapul, a csökkentést csak az alapszabályban meghatározott okból rendelheti el a szövetkezet. A részjegy névértékének, illetve számának csökkentése kapcsán a törvényben felsorolt indokok szolgálhatnak alapul az önkéntes részjegyek csökkentése esetén is. Ebből következik, hogy a veszteség fedezése esetén visszatérítés nem jár a részjegy tulajdonosának. Egyéb esetekben a tag visszatérítésre jogosult (ld. az előző 2.5. pontban). A közgyűlés határoz a csökkentésről, de a hatáskörét átruházhatja az igazgatóságra. Ez a hatáskör az igazgatóságot legfeljebb az e tárgyban született közgyűlési határozathozataltól számított egy évig illeti meg. A közgyűlés csak akkor engedheti át a jogkörét az igazgatóságnak, ha a szövetkezet vállalja a részjegy csökkentésének megfelelő teljes körű visszatérítést az igazgatósági határozathozatal gazdasági évének végétől számított egy éven belül.

4. A kiegészítő részjegy (*lisäosuus*)

Az alapszabály lehetőséget biztosíthat a szövetkezet számára un. kiegészítő részjegy kibocsátására. Kiegészítő részjegy jegyzésére nem szövetkezeti tagok is jogosultak lehetnek. A szövetkezeti gazdálkodásban ez a vagyoni jogi kategória álláspontom szerint mindenképpen hasznosnak tekinthető. A szövetkezet tőkebevonását teszi lehetővé, csakúgy, mint a következő pontban tárgyalandó befektetési részjegy. A nem tag tulajdonosok részvétele egyrészt jelenti a magasabb tőkekoncentrációt, másrészt viszont nem eredményezi a tagokkal azonos státust a szövetkezetben. A kiegészítő részjegy elsősorban kamatra és egyéb vagyoni előnyre jogosít. Nem véletlen, hogy a jogalkotó részletesen szabályozza a részjegyhez kapcsolódó jogokat és kötelezettségeket.

A tagok kiegészítő részjegyet szerezhetnek más módon is. Ha ugyanis a szövetkezet úgy határoz, hogy az egy tag által kötelezően jegyzendő részjegyek számát csökkenti, a fölös részjegyeket a szövetkezet átalakítja vagy önkéntes, vagy kiegészítő részjeggyé. Ha az általános részjegyből kiegészítő részjegy válik, annak ellenértékét a tagnak vissza kell téríteni annak a gazdasági évnek a végétől számított egy éven belül, amikor a részjegyet átalakították. A kiegészítő részjegyekről szóló döntést a szövetkezet azon szerve jogosult meghozni, mely a tagsági felvételtől is dönt.

Ha az alapszabály kiegészítő részjegy kibocsátását teszi lehetővé, rendelkezni kell:

1. a kiegészítő részjegyek számáról, a kibocsátás alapjáról, a kibocsátás időbeli és egyéb feltételeiről,
2. a kiegészítő részjegy névértékéről,
3. a kiegészítő részjegy után, a tiszta haszon terhére történő kamat és egyéb előnyök kifizetéséről,
4. a kiegészítő jegyhez kapcsolódó jogokról, ha a szövetkezet egy másik szövetkezettel egyesül, szétválk, korlátolt felelősségű társasággá alakul, felszámolási eljárás indul ellene vagy elhatározza felszámolási eljárás nélkül a nyilvántartásból való törlését.

Ha a részjegyeiktől eltérő jogokat is biztosítani kíván a szövetkezet a kiegészítő részjegy után, akkor ezekről a jogokról is az alapszabályban kell rendelkezni.

A kiegészítő részjegyet egyszerre, egy összegben kell befizetni, de ettől az alapszabály eltérhet. A kiegészítő jegyhez kapcsolódó jogok és kötelezettségek akkor kezdődnek, amikor az erről szóló alapszabályi rendelkezéseket a nyilvántartásba benyújtották és a részjegyet befizették. A kiegészítő részjegyek összessége alkotja a kiegészítő részjegy tőkét.

A kiegészítő részjegyre, ha a törvény eltérően nem rendelkezik egyebekben az önkéntes részjegyekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Általános szabályként érvényesül, hogy minden egyes kiegészítő részjegy azonos jogokat testesít meg. Az alapszabály rendelkezése szerint a szövetkezet különböző kiegészítő részjegy sorozatokat is kibocsáthat, melyekhez különböző jogok és kötelezettségek tartoznak. Ebben az esetben az alapszabályban részletesen szabályozni kell az egyes sorozatokhoz kapcsolódó jogosítványokat és kötelezettségeket. Ha ilyen különböző tartalmú részjegyek vannak a szövetkezetben, akkor a nyilvántartásban is fel kell tüntetni a sorozatokat.

A kiegészítő részjegy is forgalomképes. Átruházható tagnak és nem tagnak egyaránt. Az alapszabály azonban a forgalomképességet korlátozhatja. A kiegészítő részjegyről az alapszabály rendelkezése szerint ideiglenes és végleges igazolás adható ki.

A törvény 11. fejezet 3.§ (2) bekezdése tartalmazza azokat a jogokat, melyek a kiegészítő részjegy tulajdonosát nem illetik meg. Így a tulajdonos nem jogosult:

- 1 a közgyűlésen szavazásra,

2. a szövetkezet szolgáltatásainak igénybevételére,
3. új részjegyek megszerzésére,
4. az alapszabályban meghatározott kamatot vagy egyéb előnyt kivéve, a szövetkezet nyereségéből való részesedésre,
5. ingyenes részvény, új kiegészítő részjegy vagy befektetési részjegy megszerzésére, vagy a szövetkezet megszűnése esetén a nettó vagyonból való részesedésre.

Ezzel párhuzamosan a szövetkezet nem jogosult:

1. a kiegészítő részjegy névértékének emelésére vagy a kiegészítő jegy tulajdonosának rendkívüli befizetésre való kötelezésére vagy a szövetkezet refinanszírozására,
2. a kiegészítő részjegy számának vagy a nominálérték, illetve a befizetett összeg csökkentésére.

Az alapszabály azonban a törvény szabályaitól eltérhet és úgy is rendelkezhet, hogy a kiegészítő részjegy tulajdonosa a 4. és 5. pontban írt jogokat megkapja, illetve felruházhatja a szövetkezetet is mindazon jogokkal, amit a törvény nem enged. Előírhatja azt is, hogy a tag köteles kiegészítő részjegyet szerezni, illetve a szövetkezet is köteles kiegészítő részjegyet kibocsátani.

Annak ellenére, hogy a kiegészítő részjegy tulajdonosai a közgyűlésen szavazati joggal nem rendelkeznek, a törvény a részjeggyel összefüggő döntéshozatalnál a kiegészítő részjegy tulajdonosait szavazati joggal ruházza fel. Így, ha a határozattervezet a már kiadott kiegészítő részjegyekre vonatkozik, nemcsak a szavazati joggal rendelkezők minősített többségét, hanem a kiegészítő részjegy tulajdonosok többségének a támogatását is megköveteli. Ha a közgyűlés olyan kérdésben dönt, mely a kiegészítő részjegy tulajdonosainak a törvénytől eltérő jogaira (ld. fenti 4. és 5. pont) vagy a szövetkezetnek a fent említett két jogosítványára vonatkozik, a kiegészítő részjegy tulajdonosainak 2/3-os támogatására van szükség. Ugyanilyen arányú többséggel szavazható meg az a határozat, amiben a kiegészítő részjegy tulajdonos fizetési kötelezettségének megemeléséről vagy a részjegyhez kapcsolódó jogok korlátozásáról van szó. Ezen kívül az alapszabály meghatározhat olyan kérdésköröket, melyekhez szintén kell a kiegészítő részjegy tulajdonosok többségi támogatása.

A szavazáson egy kiegészítő részjegy tulajdonosnak egy szavazati joga van. Az alapszabály azonban a különböző sorozatú kiegészítő részjegyekhez eltérő szavazati jogokat biztosíthat. A kiegészítő részjegy

tulajdonosát – szavazati jogától függetlenül – megilleti a perindítás joga. A tulajdonos akkor kérheti a bíróságtól a közgyűlési határozat hatályon kívül helyezését vagy módosítását, ha a határozat a felperes kárára mást indokolatlan előnyhöz juttat.

További jogosítványa a kiegészítő részjegy tulajdonosoknak, hogy ha a közgyűlés jogosult a kiegészítő részjegy tulajdonosának jogait korlátozni, illetve a fizetési kötelezettségét megemelni, ilyen döntés esetén a kiegészítő részjegy tulajdonosa kérheti a szövetkezetenél a részjegyei értékének visszatérítését.

A tagsági viszony megszűnésével a tag a kiegészítő részjegyének a visszatérítésére jogosult. A kiegészítő részjegyet annak a gazdasági évnek a végétől számított 6 hónapon belül kell visszatéríteni, melynek az éves beszámolója alapján számították a visszatérítést. A kiegészítő részjegy visszatérítésére nem kerül sor, ha az alapszabály rendelkezése értelmében kiegészítő részjegyet nem tagok is jegyezhetnek. A visszatérítés elsősorban a tőke visszatérítésre elkülönített részéből történik. A szövetkezet feloszlása esetén a kiegészítő részjegyeket más típusú részjegyek előtt kell visszatéríteni, kivéve, ha az alapszabály más előírást nem tartalmaz.

5. A befektetési részjegy (*sijoitusosuus*)

A befektetési részjegy, mint vagyoni jogi kategória alapvető hasonlóságot mutat a szabályozásban a kiegészítő részjeggyel. Ebből következik, hogy célja, előnye is nagymértékben megegyezik a kiegészítő részjegyével.

Így az alapszabály rendelkezik arról, hogy a szövetkezet befektetési részjegy típust kibocsáthat-e vagy sem. Elővásárlási jog biztosítható, illetve átváltoztatható kötvény is kibocsátható olyan joggal, melyek alapján befektetési jegy követelhető. Ezek az ellenérték fejében kibocsátott befektetési jegyek. Más oldalról a szövetkezet új befektetési részjegyek kibocsátását rendelheti el akkor, amikor ingyenes részjegy emelésről dönt. Ebben az esetben az ingyenes részjegy emelés úgy valósul meg, hogy a tagok és nem tagok új befektetési részjegyeket kapnak. Azok a nem tag részjegy tulajdonosok részesülhetnek befektetési jegyben, akik vagy olyan kiegészítő, vagy olyan befektetési részjegyet birtokolnak, mely alapján jogosultak ingyenes részjegyre.

A befektetési részjegyre a kiegészítő részjegyre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni, ha a törvény vagy az alapszabály eltérően nem rendelkezik. A befektetési jegy kibocsátásáról szóló határozatban

meg kell jelölni azt a határidőt, amíg ilyen részjegy jegyezhető. Ha ez az idő eltelik és nem jegyezték valamennyi részjegyet, akkor a döntés elévül. Ilyenkor a már jegyzett részjegyért befizetett pénzösszeg azonnal visszajár. Ha jegyezték valamennyi részjegyet, de nem teljesítették a nyilvántartásba történő bejelentésig, akkor ezeket a részjegyeket törölni kell. A befektetési részjegy a teljes kifizetése és nyilvántartásba vétele előtt a szövetkezet tulajdona és birtoka. A kifizetett befektetési részjegyeket mint befektetési részjegy tőkét a cégnyilvántartásba be kell jelenteni. Ugyanígy kell eljárni, ha a befektetési részjegy tőke emelésére kerül sor. A cégnyilvántartásról szóló 2.2.1979/129.¹³ számú törvény (*kaupparekisterilaki*) részletesen tartalmazza a befektetési részjegyek nyilvántartási szabályait. A regisztrációhoz különböző joghatályok fűződnek. A befektetési részjegy tulajdonosa a regisztrálást követően nem hivatkozhat arra, hogy a befektetési részjegy kibocsátása érvénytelen volt. A befektetési jegyek után a tiszta haszonból megillető jogok, illetve az egyéb jogok a nyilvántartásba történő bejelentéstől illetik meg a részjegy tulajdonosát. A részjegy kibocsátásáról szóló határozatban ettől eltérő időpont is lehet, de legkésőbb a nyilvántartásba vételtől számított egy éven belül a tulajdonos gyakorolhatja a jogokat.

A befektetési részjegyek tulajdonosai – a kiegészítő részjegyekéhez hasonlóan – szavazati joggal nem rendelkeznek. A befektetési részjegyek tulajdonosait – szemben a kiegészítő részjegy tulajdonosaival – még akkor sem illeti meg szavazati jog, ha a részjegyüket vagy ahhoz kapcsolódó jogaikat érintő döntésről van szó. A befektetési részjegyre nem alkalmazhatók a kiegészítő részjegy visszatérítésére vonatkozó szabályok sem. Az alapszabály előírhatja, hogy visszatérítést csak akkor követelhet a jogosult, ha a szövetkezet a befektetési részjegyek számának csökkentéséről határoz.

Ha a szövetkezet veszteségeinek fedezésére a szövetkezet a befektetési részjegyek névértékét vagy számát csökkenti, akkor azt a döntéssel egyidejűleg be kell jelenteni nyilvántartásba vétel végett. Ebben az esetben a gazdasági év végétől számított egy évig az esetlegesen keletkező tiszta haszon nem osztható fel, kivéve, ha az alapszabály eltérően nem rendelkezik. A tiszta haszon felosztható, ha a befektetési részjegy tőke, a tartalékalap és a prémium alap együttesen annyival megnőtt, mint amennyivel a nyereség csökkent. Ellenkező esetben, ha tehát a részjegyek csökkentése a szövetkezet tőkéjében negatív változást, tőkevesztést eredményez, a cégbíróság engedélye szükséges a közgyűlési határozat végrehajtásához. Az engedélyt a döntéshozataltól számított egy

¹³ <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1979/19790129> oldalon elérhető a törvény.

hónapon belül kell a hatóságtól kérni, különben a határozat nem hajtható végre. Ez a szabályozás nyilvánvalóan a nem tag befektetők fokozott védelmét szolgálja azáltal, hogy egy nem piaci szereplő hatóság engedélyezi a részjegyek csökkentését. Érdekessége, hogy a hatóság ilyenkor alapvetően gazdasági döntést mérlegel.

Az alapszabály megengedheti, hogy a befektetési részjegyek számát a szövetkezet csökkentse azért, hogy alapszabály módosítás nélkül visszatérítsék a részjegyek névértékét. (*Iunastusehtoinen sijoitusosuus* – megváltott befektetési részjegy) Rendelkezni kell az alapszabályban arról, hogy a szövetkezet jogosult a befektetési részjegyek visszatérítésére és melyik vagyontömeget kell felhasználni erre a célra.

Speciális eset, amikor a szövetkezet maga szerez befektetési részjegyet. Ilyenre csak a szövetkezet státuszváltozásainál kerülhet sor. A szövetkezet saját vagy más érintett szövetkezet befektetési részjegyét pl. fúzió, szétválás vagy korlátolt felelősségű társasággá alakulása esetén szerezheti meg. A szövetkezet a befektetési részjegyért visszatérítést fizet a tulajdonosnak. Az így birtokába került befektetési részjegyet a megszerzéstől számított három éven belül el kell idegenítenie. Ha ez nem történik meg, a részjegyeket törölni kell és ezzel egyidejűleg a befektetési részjegy tőkét csökkenteni kell. Ellenkező esetben a közgyűlésnek határoznia kell a szövetkezet felszámolásáról.

6. Opciójog és az átváltoztatható kötvény (*optio-oikeus ja vaihtovelkakirjalaina*)

A szövetkezet kibocsáthat speciális jogokat biztosító kiegészítő részjegyeket a jövőre nézve. (*optio-oikeus* – elővásárlási jog) A szövetkezet által kibocsátott átváltoztatható kötvény lényege, hogy a kötvény tulajdonosa a jövőben kérheti a kötvény részbeni vagy teljes átváltását kiegészítő részjeggyé. Elővásárlási jog és átváltoztatható kötvény kibocsátható olyan joggal is, mely alapján befektetési jegy követelhető. A két értékpapír kibocsátásáról szóló döntésben meg kell határozni azt az idő intervallumot, amíg a két értékpapírban megtestesített jogokat érvényesíteni lehet, tehát az elővásárlási jogot gyakorolni, illetve a részjegy átváltását kezdeményezni lehet. Az elővásárlási jog alapján kibocsátott kiegészítő részjegyekért legalább a névértéket ki kell fizetni.

A kötvény és az optio tulajdonosa jogosult okiratra, mely igazolja, hogy kiegészítő részjegyre jogosult.

Az igazgatóság törli azokat az elővásárlási jogokat és az átváltoztatható kötvényeket, melyeket a nyilvántartásba vételig nem egyenlített ki teljes mértékben.

Az elővásárlási jog és az átváltoztatható kötvény kibocsátásáról szóló döntést követő két éven belül a nyilvántartásba be kell jelenteni a befektetési jegyek szériáit, melyekre konvertálható a kötvény és az optio, valamint azt a határidőt, amíg az átváltási jogok gyakorolhatók. Ha a határidő eltelik, az átváltott befektetési részjegyeket is regisztrálni kell. Ha egy gazdasági éven túl gyakorolható az átváltási jog, akkor gazdasági évenként kell bejelenteni, mennyi befektetési részjegyet bocsátott ki a szervezet, és így mennyivel nőtt a befektetési részjegy tőke. A befektetési részjegyek alapján járó, a tiszta haszon, illetve más vagyontömegek után járó jogok a nyilvántartásba történő bejelentéstől függetlenül megilletik a tulajdonosokat az átváltástól vagy a részjegy teljes befizetésétől számított egy év után.

7. Tőkekölcsön (*pääomalaina*)

A magyar szabályozáshoz hasonlóan, komoly anyagi és alaki jogi szabályok az irányadóak a tőkekölcsönre vonatkozó jogviszony érvényes létrehozásánál.¹⁴

A szervezet hitelszerződést csak írásban köthet. Több hitel esetén a hitelek egymás között egyenlő jogokat biztosítanak a szervezeti vagyonhoz kapcsolódóan, kivéve, ha a hitelezők és a szervezet eltérően állapodnak meg.

A törvény előírja azokat a minimum szabályokat, melyeket alkalmazni kell, ha a szervezet kölcsönt vesz fel. Ezek a következők:

- a kölcsön után járó kamatot vagy egyéb előnyt más tartozások alá kell rendelni, ha a szervezet csődbe jut vagy feloszlik;
- az alaptőke csak akkor fizethető vissza, ha van visszafizethető tőke része a megelőző gazdasági év mérlegfőkönyve alapján;

¹⁴ A szervezetekről szóló 2006. évi X. törvény 52. és 53.§-a tartalmazza a tagi kölcsön szabályait. A törvény meghatározza, hogy a szervezet csak olyan taggal köthet szerződést, akinek legalább egy éves tagsági jogviszonya van és teljesítette a vagyoni hozzájárulását. A törvény alaki feltételül szabja a szerződés közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalását. További előírás többek között, hogy a tagi kölcsönök együttes összege nem haladhatja meg a saját tőke kétszeresét és a kölcsönt csak a szervezet céljainak megvalósítására lehet felhasználni. Egyebekben az alapszabály vagy az igazgatóság által elfogadott szabályzatra bízta a jogalkotó a részletes feltételek megalkotását.

– kamat és más előnyök akkor fizethetők ki, ha van olyan felosztható tiszta haszon az előző gazdasági év mérlegfőkönyve alapján, amiből ez fedezhető;

– a kölcsönt külön kell a tőkében nevesíteni.

Az a szerződésmódosítás, ami az első két szabályba ütközik, semmis.

A szövetkezet vagy valamelyik szerve nem vállalhat biztosítékot a kölcsön visszafizetéséért, sem kölcsön után járó kamatért vagy egyéb előnyért. Főszabályként a tiszta haszonból kell fizetni a kölcsönt és járulék terheit. A törvény részletesen meghatározza, hogy mikor, milyen adatok és kalkuláció alapján kell a kölcsönt kezelni.

8.Rendkívüli befizetések (*ylimääräinen maksu*)

A tagok felelőssége főszabályként a szövetkezet tartozásaiért a vagyoni hozzájárulásukon nem terjed túl. A finn szövetkezeti törvény két esetet ismer, amikor a tag ezen felül is köteles befizetésre. Az egyik a rendkívüli befizetés, a másik a pótbefizetési kötelezettség intézménye. Mindkét vagyoni jogi kategória csak lehetőség a szövetkezet számára. Az alapszabálytól, vagyis a tagok döntésétől függ, hogy a tagok számára ilyen kötelezettség fennálljon-e vagy sem.

Az alapszabály előírhatja a tagok rendkívüli befizetésre kötelezését, de csak az alapszabályban rögzített okokból. Ebben az esetben az alapszabálynak tartalmaznia kell az egy gazdasági év alatt befizetendő rendkívüli befizetés maximális összegét és a fizetési kötelezettség alapját. A befizetés egy vagy több részletben történik a közgyűlési határozatban meghatározott határidőn belül. A rendkívüli befizetés legfontosabb jellemzője, hogy visszatérítésre nem jogosít, kivéve, ha az alapszabály másként nem rendelkezik.

Felszámolási és csődeljárás alatt csak olyan okból rendelhető el rendkívüli befizetés, ami az eljárás előtt merült fel.

Az új tag is felel a rendkívüli befizetésért, ha a belépés időpontjában ezt írta elő a szövetkezet. Erről a tagbelépési nyilatkozat megtétele előtt a leendő tagot megfelelően tájékoztatni kell. A kilépő tag felelőssége megmarad a rendkívüli befizetésekért, ha az erről szóló döntést a tagsági viszony megszűnése előtt hozták. Ha a részjegyet harmadik személyre ruházzák át, az új és a régi tag egyetemlegesen felel.

9. Pótbefizetési kötelezettség (*lisämaksuvelvollisuus*)

A szövetkezet a tartozásaiért a vagyonával felel. A hitelezői védelem biztosítására – a német szabályozáshoz hasonló módon¹⁵ – vezette be a pótbefizetés intézményét a szövetkezeti törvény.

Az alapvető különbség a pótbefizetési kötelezettség és a rendkívüli befizetés között, hogy pótbefizetési kötelezettség kizárólag a felszámolási eljárás vagy csődeljárás alatt álló szövetkezet esetében rendelhető el, míg rendkívüli befizetés bármikor, ha annak okai fennállnak. A pótbefizetés lényege abban áll, hogy az alapszabály előírhatja, felszámolási vagy csődeljárás esetén a tagok pótbefizetésre kötelezhetők a szövetkezet adósságáért abban az esetben, ha a szövetkezet saját vagyona az adósságot nem fedezi. Általánosságban elmondható, hogy ez a tagi felelősség lehet korlátlan és korlátozott is. Ha korlátozott, akkor az alapszabály tartalmazza ennek a maximumát. Az alapszabály rendelkezhet úgy, hogy a tagok befizetési kötelezettsége egyenlő mértékű, azonban a felelősség mértéke eltérő is lehet, a jegyzett részjegyek arányában vagy más alapon is meghatározható.

Az új tagok jövőbeli pótbefizetési kötelezettsége a belépéskor hatályos alapszabályi rendelkezéseknek megfelelően áll fenn. Az igazgatóságnak kell biztosítania, hogy a belépni szándékozó tag még a belépés előtt tájékoztatást kapjon a pótbefizetési kötelezettségről. A kilépő tag felelőssége a tagsági viszony megszűnésének évétől (gazdasági év) számított egy évig áll fenn. Ez a felelősség természetesen csak azokra a tartozásokra vonatkozik, melyek a tagsági viszony megszűnése előtt keletkeztek. Ha az elhunyt tag helyébe örökös lép, az örökös felelőssége az öröklés révén megszerzett jogok gyakorlásától keletkezik, az ettől az időponttól keletkezett tartozásokért köteles helytállni. Az örökös felelőssége a hagyatéak erejéig áll fenn. A tag nem jogosult beszámítani a szövetkezettel szemben fennálló követelésébe a pótbefizetést.

Az általános szabályokhoz képest – jellegükből adódóan – különbség van a pótbefizetés szabályai között, ha felszámolási, illetve ha csődeljárás esetén kerül sor a teljesítésre.

Ha a *felszámolási eljárás* során nyilvánvalóvá válik, hogy a szövetkezet vagyona nem fedezi a tartozásokat, az adósság rendezéséhez pótbefizetés szükséges, a felszámoló azonnal összehívja a közgyűlést. A közgyűlésen a felszámoló írásos jelentésben a közgyűlés elé tárja a szövetkezet gazdasági helyzetét, ami az adósság és a vagyon összevetésével

¹⁵ RÉTI Mária: Szövetkezeti jog Egyetemi Jegyzet ELTE Eötvös Kiadó, Budapest 2010. 56-57.

kalkulációt tartalmaz, mennyi pótbefizetésre lenne szükség. A vagyontárgyakat úgy kell feltüntetni, hogy részletezni kell a feltételezett forgalmi értéküket, levonva az értékesítési költségeket. Ha a közgyűlés nem hoz határozatot a pótbefizetésről, a felszámoló azonnal a csődeljárást kezdeményezi. Ugyanez az eljárás, ha a pótbefizetést a közgyűlés ugyan megszavazza, de a határozathozataltól számított 60 napon belül a teljes pótbefizetés nem történik meg.

Ha a *csődeljárásban* derül ki, hogy a vagyontárgyak nem fedezik a tartozásokat, akkor a csődbiztos készít kalkulációt a pótbefizetésről. Ezt a kalkulációt a hitelezők gyűlése elé tárja, melyre a szövetkezeti tagokat is meg kell hívni.

Ha a pótbefizetési kötelezettség nem egyenlő és a befizetett pótbefizetések nem elégségesek a tartozások fedezésére, akkor az alapszabályban lefektetett elvek alapján kell a különböző mértékű felelősségi csoportok között szétosztani a már megtörtént befizetéseket.

Ha a pótbefizetési kötelezettség korlátlan, a kalkulációt úgy kell elkészíteni, azon tagok között, akikre a kalkuláció vonatkozik, hogy a felelősség mértékét per capita, azaz egy főre kell kiszámítani.

Az alapszabály a kiegészítő pótbefizetés intézményét is bevezetheti. Ez azt jelenti, hogy a tag a saját befizetésén túl, a teljes refinanszírozás legfeljebb 25%-ig további befizetésre kötelezhető.

A tagnak joga van pert indítani a szövetkezettel szemben, ha a felszámolási eljárás során nem ért egyet azzal a közgyűlési határozattal, ami a pótbefizetés kalkulációjáról dönt. A keresetet a kalkuláció közgyűlés előtti ismertetésétől számított 30 napon belül lehet benyújtani. A csődeljárás során készült kalkuláció is megtámadható a bíróság előtt. A perindításra a tag és a hitelező is jogosult attól a gyűléstől számított 30 napon belül, melyen a kalkulációt előterjesztették. A pert a csődbiztos ellen kell megindítani.

Ha a pótbefizetést elrendelték, a felszámoló és a csődbiztos felszólítja a tagokat a teljesítésre. Ha a tagok nem tesznek eleget a felszólításnak, a szövetkezet képviselőinek kérésére a végrehajtó jogerős ítélet alapján behajtja a hátralékot. A pótbefizetést akkor is el kell kezdeni, ha a döntést bíróság előtt megtámadták. Ha igazolja a végrehajtó, hogy egy tagtól nem hajtható be a szükséges pótbefizetés, akkor a többi tagtól kell a hiányzó összeget begyűjteni a felelősség korlátai között.

Ha a felszámolási eljárás során a közgyűlés a pótbefizetés mellett határoz és egy tag többet fizet, mint ami számára kötelező, a más tagoktól befolyt befizetésekből, ha az többletet eredményez, vissza kell

téríteni a tagnak a plusz befizetését. Ha a szövetkezet felszámolási eljárása azelőtt fordul át csődeljárásba, mielőtt a tagnak a többletből visszatértené a szövetkezet a plusz pótbefizetését, ezt a csődeljárás során készített vagyoni kalkulációnál kell figyelembe venni. Bármilyen visszatérítést csak akkor lehet foganatosítani, ha ez nem sérti a hitelezők érdekeit.

III. Összegzés

A finn szövetkezeti törvények stabil jogi háttérrel biztosítottak és biztosítanak ma is a szövetkezeti fejlődésnek. Ezt igazolja, hogy az első és a második szövetkezeti törvény is ötven évig volt hatályban. Ez alatt az idő alatt számos módosításon estek át. A jogszabály-módosítások oka elsősorban a változó társadalmi-gazdasági helyzetre való reagálás volt. Különösen igaz ez a vagyoni intézményekre. Nem véletlen, hogy a ma hatályos, 2001-es szövetkezeti törvény a korábbi, 28.5.1954/247. számú¹⁶ szövetkezeti törvényen és a 29.9.1978/734. számú, a korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvényen¹⁷ alapul. Egyrészt ezzel biztosítja a jogalkotó a szövetkezeti modell jogfolytonosságát, a szövetkezeti elvek továbbélését. Ugyanakkor a gazdasági élet más szervezeti formáinak a kategóriáit beépítve, lehetőséget teremt, hogy a szövetkezetek megőrizték szerepüket, jelentőségüket a gazdaságban, reagáljanak a társadalmi kihívásokra, az elhúzó gazdasági válságra szociális szinten is.

Megállapítható tehát a finn szövetkezeti szabályozásról, hogy a szövetkezeti modell jogfolytonos. E jellemző mellett az is kimutatható, hogy a finn szövetkezeti törvényben a vagyoni hozzájárulás szabályozása a Rochdale-i szövetkezeti elvek, illetve a szellemiségükben azokra építkező hatályos, Manchester-ben megalkotott Nemzetközi Szövetkezeti Alapelvek figyelembe vételével történt. A Rochdale-i elvek közül például az önségély, a nyitott tagság, a visszatérítés a vásárlás arányában elvei, a Manchester-i alapelvek közül például a tagok gazdasági részvétele – megjelennek a konkrét szabályozásban. Ebben a körben ki kell még emelni, hogy a nyitott tagság elvével együtt járó változó tőke a finn szövetkezetekre is jellemző, azonban az ebből fakadó hitelezői bizalmatlanságot, gazdasági instabilitás lehetőségét több szabály

¹⁶ Finnish Co-operative Law , Finn Coop Pellervo, Hakapaino Oy, Helsinki 1994, ISBN 952-9808-06-2

¹⁷ 29.9.1978/734. Osakeyhtiölaki. Ezt időközben hatályon kívül helyezte a ma is hatályos 21.7.2006/624. Osakeyhtiölaki. Elérhető: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060624>. A finn szövetkezeti törvény 2012-es módosításait ez utóbbi törvény új rendelkezései indokolták.

ellensúlyozza. Ennek legmarkánsabb jele a törvényben, hogy a cégtörvénnyel egyetemben hangsúlyos és kötelező előírások vonatkoznak arra, mely szövetkezeti döntéseket és a vagyont érintő változásokat kell a cégregisterbe bevezetni. Véleményem szerint a szövetkezeti törvénynek ez a jellemzője is helyes, hiszen a minél nagyobb fokú cégnyilvánosság növeli a piac egyéb szereplőinek bizalmát. Emellett hangsúlyozni kell, hogy például a tagi felelősség kiterjesztésével járó pótbefizetés intézménye, amely a vagyoni hozzájáruláson túl akár korlátlan felelősséget jelent a szövetkezet tartozásaiért, vagy a rendkívüli befizetési kötelezettség, szintén a hitelezői bizalmat erősíti.

A szabályozás modellje, az, hogy a törvény a kötelező részjegy kivételével a szövetkezetekre bízta, bevezetnek-e és ha igen, milyen más típusú vagyoni hozzájárulási formát (részjegy, opció, kötvény, pótbefizetés stb.), nagyfokú autonómiát ad, ugyanakkor a tagság gazdaságpolitikai és egyéb felelősségévé teszi a vagyoni hozzájárulások rendszerének kiépítését, mint a szövetkezet egyik alapvető vagyoni bázisának megteremtését. Véleményem szerint a finn szövetkezeti jogalkotó szabályozási szemlélete a vagyonjog területén is példaértékű, hiszen a változatos vagyonjogi kategóriák számos előnnyel járnak mind a tagság, mind a szövetkezet gazdálkodása szempontjából. A tagok érdekeiknek megfelelően tudnak választani a különböző részjegyek és az ezzel járó különböző jogosítványok közül. A tőkebevonás ösztönzése megteremti a szövetkezet számára az önfinanszírozás lehetőségét, a tagi tőke széleskörű bevonását, mely nyilvánvalóan a legolcsóbb. A nem tagok befektetése is hasznosak a szövetkezet számára. Tipikusan a kiegészítő és a befektetési részjegyek azok, melyeket nem tagok megszerezhetnek. Ezekhez a részjegyekhez tapadó jogok jelentősen korlátozottak a tagi jogosítványokhoz képest. A szavazati jog, a visszatérítés joga, a szövetkezet szolgáltatásainak igénybe vétele stb. tehát azok a jogok, amelyeket áthatnak a szövetkezeti elvek, a nem tagokat csak korlátozottan vagy egyáltalán nem illetik meg. Ezáltal fenntartható a szövetkezeti elvek érvényesülése.

A vagyonjog általános jellemvonása véleményem szerint az, hogy a vagyoni hozzájárulás intézményeinek átfogó szabályozásával, jogi megoldásaival a szövetkezeti törvény hosszú távon biztosítani tudja a gazdasági-társadalmi élet különböző területein, különböző céllal és tagsággal, tőkével működő és így jelentős eltéréseket mutató szövetkezetek élet- és versenyképességét.